

17.21x18.39	1	עמוד 15	כותרת - הארץ	31/03/2015	47220765-3
המרכז האקדמי למשפט ועסקי - 26330					

בוועז סנג'רו

לנו לא יהיה פרויקט חפות

ש עוד כמה דברים שאפשר ללמוד מהאמריקאים, חוץ מג'ינס ליווייס וקוקה־קוֹ' לה. למשל, כדאי היה ללמוד מהם כיצד שומרים ראיות לא־חר ההרשעה הפלילית, כדי לא־שר משפטים חוזרים. מכיוון ששם נשמרו ראיות, מתאפשר קיומו של פרויקט החפות, שבמסגרתו משוויים דגימות גנטיות שנש־מרו מזירות פשע לדגימות מגופם של אסירים הזועקים לחפותם. השוואות כאלה, שבזמן ההרשעות עדיין לא היו הכלים המדעיים לעשותן, חשפו כבר בפרויקט החפות הראשון 325 הרשעות באונס וברצח, של חפים מפשע, אשר נידונו במקרה הטוב למאסר עוֹלם ובמקרה הרע למוות. יחד עם פרויקטים נוספים בארה"ב, וזכו עד היום יותר מאלפיים בני אדם, כמחצית מהזיכויים על בסיס השוואות ואת ד"ר א.

גם אצלנו יש לא מעט הרשעות של חפים מפשע, אך אין פרויקט חפות ישראלי, וכנראה גם לא יהיה. פעם אחר פעם מתברר שהמשטרה והפרקליטות השמידו מוצגים, בניגוד לחוק המחייב לשמור לצמיתות את המוצגים בתיקים של פשעים חמורים. בהחלטה מצערת שנתנה באחרונה נשיאת בית המשפט העליון, השופטת מרים נאור, נדחתה בקשתו של סולימן אל־עביד לקיים משפט חוזר לא־חר הרשתו השנויה במחלוקת גם בקרב השופטים — באונס

וברצח הנערה חנית קיקוס לפני 12 שנים. בהחלטתה דיווחה השר־פסת נאור עצמה על ממצא מדהים: "המבקש [אל־עביד] הגיש למש־רה ביום 3.10.2010 בקשה לבדיקת הראיות הפרונזיות בענייננו... מתברר כי ביום 27.2.2001 הגישה הפרקליטות בקשה לבית המשפט המ־חוזי בבאר שבע לצוות על טיפול במוצגים בתיק — ובין היתר לא־שר 'השמדת דגימות מעבדה שרי־די בגדים'. השופט ג' גלעדי החליט ביום 28.3.01 ליתן צו כמבוקש". השופטת נאור מודעת היטב לחומרת המעשה ואף כותבת, כי "למרות ההוראות הברורות של חוק הארכיונים ושל התקנות שהותקנו מכוחו, מתברר לא אחת כי הרשויות השמידו

היו להוכיח את חפותו, דחתה השופטת נאור את בקשתו למש־פט חוזר. היא השתמשה לשם כך בנימוק המתוחכם שהגה בזמנו השופט אהרן ברק בסרבו לא־שר משפט חוזר למשה עזריה, שהורשע באונס וברצח (להע־רת, על לא עוול בכפו): "אינני סבור כי ביעור הבגדים יכול לשמש עילה למשפט חוזר. הבגדים אינם מהווים ראיה מובהקת. הם מהווים 'חומר גלם' שבו טמון 'פוטנציאל' ראיתי, אשר ייתכן שהוא מצביע על חפותו של המבקש, וייתכן שהוא מצביע על אשמתו. כאמור, יש להצטער על כך שחומר זה אינו מצוי בידינו. אין בצער זה כדי לבסס עילה למשפט חוזר. יש לקוות כי ניתנו

פעם אחר פעם השמידו המשטרה והפרקליטות מוצגים בניגוד לחוק, מה שמונע ממורשעים להוכיח את חפותם

הנחיות מתאימות לשמירת תיקי בית־המשפט והמוצגים שבהם". שש שנים לאחר הלכה אומללה זו, אישר שופט המ־חוזי גלעד גלעדי, להשמיד את המוצגים באחד מתיקי הרצח השנויים ביותר במחלוקת. אל־עביד הורשע (בטעות, להערכתני) בבית המשפט המחוזי רק ברוב דעות, לא פה אחד, וההרשעה אושרה בעליון רק על דעת הרוב,

חומרי חקירה בניגוד להוראות אלה. כך, מתברר, אירע אף בענייננו... בית־המשפט אינו מוסמך להורות על השמדתם של חפצים... אין סמכות בדין — לשום גורם — להורות על ביעור חומרים בתיק רצח". אך חרף דבריה הנחרצים והכרתה בכך שנגרם אל־עביד "נזק ראיתי" משום שנמנע ממנו לבצע בדיקות שעשויות

לא פה אחד. השופטים ניל הנדל, אליעזר גולדברג ודליה דורנר סברו שיש לזכותו. השופט גלעדי ידע כל זאת, שכן היה אחד מהשופטים שהרשיעו את אל־עביד במחוז, ובכל זאת אישר להשמיד את המוצגים.

אפשר להפנות אצבע מאשי־מה כלפי ההלכה שקבע השופט ברק. במאמר ביקורת על החלטתו בפרשת עזריה כתבתי אז יחד עם פרופ' מרדכי קרמיניצר, כי "אשר לתקווה המובעת בהחלטה... חוששים אנו כי המסר שעלולים להבין מההחלטה הוא שמי שמשמיד מוצגים בניגוד לחוק אינו משלם על כך מחיר כלשהו... המרב שניתן לטעון כאן לזכות הרשויות הוא, כי גילו רשלנות בלבד... רשלנות (לפחות) זו, תוך הפרה בוטה של החוק, מונעת מעזריה את האפשרות להוכיח באופן מדעי ובוודאות את חפותו".

הרשעת חף מפשע היא העוול הגדול ביותר שגורמת המדינה לאזרח. עזריה ואל־עביד הם שני אנשים שהורשעו ונמנעה מהם האפשרות להוכיח את חפותם. ההלכה השנונה של השופט ברק עדיין מצוטטת על ידי שופטים אחרים. פרויקט חפות אין ולא יהיה לנו. אשרי המאמין שאיננו כולאים גם חפים מפשע.

פרופ' סנג'רו הוא ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים